

De strijd voor de natuur

door W.L. NOWAKOWSKA

De schaduwzijde van de Moderne Tijden — door de mens tot stand gebracht om de mensheid te dienen — heeft zich vooral na de Tweede Wereldoorlog in al haar rampspoedige aspecten geopenbaard, toen de technische beschaving zich in razend tempo heeft ontwikkeld. Om terug op krachten te komen vond de mens alleen nog verwoeste bossen, verontreinigde lucht en bezoedelde rivieren.

In Polen heerste een koortsachtige bedrijvigheid om een door de oorlog totaal vernielde industrie terug op te bouwen en de technische achterstand in te halen. Over de bevredigende resultaten die de inspanningen van een hele natie hebben bekroond zullen we niet verder uitwijden. Maar hier zoals elders heeft het natuurlijk milieu van de mens spijtig genoeg allerhande aantastigen ondergaan, tot de stemmen die nooit ophielden het natuurbehoud te prediken, eindelijk bij de bevolking en de overheid een gewillig oor vonden. Dat dit bewustwordingsproces tot alle lagen van de bevolking is doorgedrongen, is grotendeels te danken geweest aan de nationale pers, die zich voor de natuurbescherming heeft ingezet en de spreekbuis van de verdedigers bij de bevolking werd.

Een bondige historiek wijst echter uit dat het natuurbehoud geen nieuw begrip is voor Polen. Reeds in 1888, ten tijde van de verdeling, trad het op de voorgrond, toen een groep Polen de idee koesterde het Nationaal Park der Tatras op te richten. Mede door de bezetters, die een schaamteloze plunderingspolitiek van de natuur en haar hulpbronnen bedreven, groeide de beschermingsidee. In 1919, nadat Polen zijn onafhankelijkheid had teruggewonnen, concretiseerde ze zich door de oprichting van een Raad voor het Natuurbehoud, en in 1934 door de goedkeuring van een wet op de natuurbescherming die, hoewel nog onvolledig, toch een stap in de goede richting beduidde. In 1939 bestonden reeds 4 nationale parken. De oorlog die het land toen teisterde, spaarde ook deze parken niet, en uit het primaire woud van Bialowicza verdwenen de laatste bisons.

Door een decreet van 1949 werd de beschermingspolitiek, met het oog op de oprichting van natuurparken herzien en verbeterd. Sindsdien hebben de parken zich vermenigvuldigd, en thans beslaan 13 par-

Bergen boven het Morske-meer in het Nationaal Park van Tatras. (Foto A. Flausch)

ken een gezamenlijke oppervlakte van 116.259 ha, een resultaat dat nog niet volmaakt mag heten. Weldra zullen 7 andere parken met een totale oppervlakte van 112.800 ha tot stand komen. Naast deze nationale parken bestaan er nog natuurparken (in Polen landschapsparken genoemd), en beschermde zones en streken.

De ideale formule

Zij zou er in bestaan 15 tot 20 % van de totale landoppervlakte tussen de ecologische en recreatieve behoeften van de bevolking te verdelen, wat beduidt dat 30 % van een bepaalde streekoppervlakte aan beide behoeften zou moeten worden besteed.

De huidige parken en recreatieve zones moeten zo vlug mogelijk worden omgevormd tot een uitgestrekt ruimtelijk systeem en een homogeen geheel, dat erop gericht is het natuurlijk evenwicht te waarborgen. De schakels die deze verschillende beschermde zones met elkaar moeten verbinden zijn de riviervalleien. Deze natuurlijke doorgangen, die de vrije verplaatsing van de soorten, en hun complementariteit toelaten, en een waarborg zijn voor een genenbank enz. De beschermde gebieden hebben drie verschillende en specifieke taken.

De eerste plaats bekleden de *nationale parken*, opgericht met het oog op de vrijwaring van de meest waardevolle en zeldzame elementen van de natuur, de flora, de fauna, het esthetisch en geologisch aspect. De Poolse parken onderscheiden zich door hun afwisselend geomorfologisch, fysiologisch, geobotanisch en zoögeografisch aspect en door hun bebossing, en zullen in de toekomst verder worden uitgebreid. Ze omvatten drie onderscheiden zones: het eigenlijke reservaat, een kern waar alle toerisme verboden is, de landschapszone, waar alleen wandelaars toegelaten zijn, en die als bufferzone van het reservaat haar natuurlijke rijkdommen ongeschonden kan bewaren, en tenslotte een derde gordel aan de rand van het bos, bestemd voor recreatie en toerisme, met parkeerplaatsen, en die er op afgestemd is het binnendringen in het woud te verhinderen. De terreinen aan de rand van de wouden worden derhalve opgekocht, teneinde ze van de nodige toeristische infrastructuur te voorzien. Afgezien van hun functie, zullen in de toeristische en landschapszones tevens ook natuurlijke doorgangen blijven bestaan die de vrije verplaatsing van de soorten moet vergemakkelijken, verplaatsingen die we reeds eerder hebben vermeld.

De 5 *natuurparken* die Polen nu rijk is zullen er straks 11 zijn, en men voorziet er 79 over heel het land verspreid (in 32 van de 49 voïvodies). Hun totale oppervlakte zal dan 9.758 km² bedragen, hetzij 3,1 % van het Poolse grondgebied. Deze parken hebben een grote natuurwaarde en zijn zoals de nationale parken aan de reglementering inzake natuurbehoud onderworpen. De inplanting van industrieën, produktie-eenheden of fokkerijen is er ten strengste verboden, evenals de aanleg van hoogspanningskabels, permanente

recreatiecentra, kampeerterreinen en parkeerplaatsen. De wandelaar mag alleen de afgebakende paden bewandelen.

Enkele van deze natuurparken kunnen eventueel in aanmerking komen voor een oprichting als nationaal park. In de beschermde landschapszone, een passief recreatiegebied, mogen noch industrieën noch landbouwbedrijven worden ingeplant. Beschermde recreatiezones die niet aan natuurparken grenzen zullen over heel het land worden verspreid, om aan de behoefte aan ontspanning van de bevolking tegemoet te komen.

Naar een harmonie van de belangen

Het advies van de specialisten is kategoriek: dit groot opgezet plan van aanleg moet uiterlijk tegen het jaar 2000 verwezenlijkt zijn, anders zal het te laat zijn om de ontarding van het natuurlijk milieu nog af te remmen. In feite zouden tegen 1980 alle beschermde landschapszones moeten vastgelegd zijn. Dit veronderstelt een strijd op alle fronten, vermits het conflict moet uitgevochten worden tussen de natuurbescherming, de gewestontwikkeling met de inplanting van nieuwe ondernemingen, en tenslotte de intensieve aangroei van het toerisme die gedeeltelijk is te wijten aan de uitbreiding van het wagenpark. Botsingen tussen al deze belangen zijn onvermijdelijk en het zal heel wat inspanningen vergen om de verankerde vooroordelen uit de weg te ruimen. Ook inzake wetenschappelijk onderzoek is een centralisatie wenselijk (bodemonderzoek, biologie, scheikunde, technische, economische en sociale wetenschappen). Op nationaal vlak is het behoud van het natuurlijk milieu bijzonder belangrijk; de beschermde nationale parken, de natuur- en regionale parken of landschapszones zijn alleen leefbaar indien de verontreiniging aan de bron wordt beperkt of uitgeroeid: allerhande industrieën, stadskernen, fokkerijen. Gezien de regering de complexiteit van het probleem inziet en de bescherming van het leefmilieu meermaals besproken heeft, en reeds belangrijke beslissingen in die zin werden genomen, kan men alleen maar hopen dat alle verantwoordelijken die voor de toepassing van deze politiek instaan, zich behoorlijk van hun taak zullen kwijten.

Het leefmilieu is niet langer een aangelegenheid voor hobbyisten. De wetenschapsmensen en de bevolking hebben er zich in vastgebeten, en het spreekt dus vanzelf dat men moet trachten de wetenschappelijke belangen en deze van de bevolking te verzoenen. Er is inmiddels ook een nieuwe discipline tot stand gekomen: de ecopedagogie. Aangekweekt vanop de schoolbanken, zou een dergelijke natuurbeschermingseducatie beslist de schade beperken die toeristen uit onwetendheid aan de natuur berokkenen. De « terugkeer tot de natuur » zou zich dan niet in pejoratieve zintrekken, maar een harmonieuze coëxistentie tot stand brengen, waarbij de mens alleen maar baat kan vinden.

De toeristische folders loven terecht de pracht van de Poolse landschappen, de streek van de duizend meren in Mazurië, de Tatras, de Sudeten, het primaire

Klippen
in het natuurreservaat
van Ortowo.
(Foto Pr. Serv. Polen)

woud van Bialowieza, het nationaal park van Wolin langs de zee, dat van Kampinos bij Warschau en van Ojcow bij Krakau, en de talrijke reservaten (meer dan 600). Straks zullen ze ook kunnen vermelden dat Polen een paradijs is voor de steeds talrijker wordende natuurliefhebbers, een land waar de jongeren belangstelling voor de ecologie opbrengen. Begunstigd met alle weldaden van de moderne beschaving,

waken zij erover terug op te bouwen wat hun ouders in hun zucht naar « modernisering » verwaarloosd hebben. Het jaar 2000 zal beslissend zijn. Inmiddels werden de resultaten echter reeds bekroond, vermits de parken van Slowinski, Bialowiski, Babigorski en het zwanenreservaat op het Luknajnomeer, tot wereldreservaten voor de biosfeer werden uitgeroepen door 's werelds grootste instantie : de U. N. O.